

CRITERII DE DELIMITARE A ELEMENTELOR SLAVE VECHI DE CELE CROATE ȘI SLOVENE DIN ISTROROMÂNĂ

de

Lucian MICLĂUȘ

Istroromâna a evoluat în condiții deosebite față de celelalte dialecte românești, suferind o influență majoră din partea limbilor slave moderne meridionale, în special a croatei, în sud, și a slovene, în nord, modificând raportul avut cu slava comună sau slavona.

Elena Scărlătoiu prezintă un bogat material (358 de termeni)¹, care dezvăluie opinia conform căreia fondul vechi slav în dialectul istroromân este mai bogat decât s-a crezut până în prezent, oferind un repertoriu cvasi-complet, un corolar al studiilor dedicate, în cadrul acestei teme, dialectului istroromân.

În stabilirea etimologiilor slave vechi, unii cercetători nu se lasă entuziasmați de coincidențe „frapante”². Iosif Popovici³ nu s-a exprimat categoric, menționând *slav meridional* ori *sudslav*, ținând cont de stadiul cercetărilor timpului în ceea ce privește slavistica în general. Ca urmare, ne propunem să înlăturăm eticheta „vechi slav” în unele cazuri. Utilizând dicționarul lui Mile Tomici⁴, diferențele dintre sârbă și croată fiind minime⁵, socotim croată originea cuvintelor rediate mai jos, sprijinindu-ne și pe dicționare de diferențieri⁶. Altă motivație este faptul că majoritatea informatorilor din anchete dialectale au fost sau sunt vorbitori de limbă

¹ Elena Scărlătoiu, *Istroromâni și istroromâna. Relații lingvistice cu slavii de sud*, București, Editura Staff, 1998. În continuare, Scărlătoiu.

² Scărlătoiu 321.

³ Iosif Popovici, *Dialecte române (Rumänische Dialekte) IX. Dialectele române din Istria. Partea a 2^a (Texte și Glosar)*, Halle a.d. Saale, 1909.

⁴ Mile Tomici, *Dicționar sârb-român*, Volumul 1: A-L, Volumul 2: Lj-P, Volumul 3: R-Ž, Timișoara, Uniunea Sârbilor din România, 1998-1999.

⁵ Mile Tomici, *Elemente de dialectologie a limbii sârbe*, Constanța, Ovidius University Press, 1999, p. 11.

⁶ Valdimir Brodnjak, *Rječnik razlika između hrvatskoga i srpskoga jezika*, Zagreb, Niro „Školske novine”, Hrvatska Sveučilišna Naklada, 1992. În continuare, Brodnjak. / Jovan Ćirilov, *Hrvatsko-Srpski rječnik inačica. Srpsko-Hrvatski rečnik varianti*, Beograd, Stilos, 1989. În continuare, Ćirilov.

croată, cu mici excepții având cunoștințe de slovenă utilizate în lecturi tehnice⁷. Am luat ca bază pentru dacoromână *Dicționarul explicativ*⁸, pentru aromână dicționarul lui Tache Papahagi⁹, pentru istroromână glosarul realizat de Vasile Frățilă și Richard Sârbu¹⁰, iar pentru meglenoromână monografia lui Th. Capidan¹¹. Am indicat în note înregistrări și opinii diferite din alte lucrări lexicografice. Nu am repetat sursele consultate de Elena Scărlătoiu și sensurile care coincideau în limbile supuse examinării. Am înregistrat formele lexicale cele mai apropiate de istroromână.

Există cercetători care, în stabilirea etimologiei slave vechi a unui cuvânt istroromân, se bazează pe un singur corespondent din celelalte dialecte, socotind asemănările suficiente, Elena Scărlătoiu¹² fiind una dintre aceștia. Acest criteriu este valabil doar pentru compararea cu elemente din dacoromână care au caracter general. De exemplu, pentru ir. **grije** „grijă” avem în dr. *grijă*, *grije* „îngrijorare; temere”, răspândit pe întreg teritoriul dialectului de la nordul Dunării, lexemele în discuție fiind rezultatul unui împrumut vechi slav în româna comună. Alți lingviști, precum Vasile Frățilă, susțin teza împrumuturilor independente¹³, opinie la care aderăm în cazurile:

Băčva, –e „vas de lemn; butoi, butie, puțină; găleată”. Cr. *bačva* „butoi, balercă”¹⁴. Mgl. *bočfă* „bute” < mbg. *bočva*.

Bărșlân „iederă”. Cr. *bršljan*. Mgl. *brășlean* „fel de arbore cu flori vinete și mici ca cireșele, se aseamănă cu liliacul, iederă” < bg. *brășljan*.

Bičva, –e „cioci sau colțuni, ciorapi lungi până la genunchi”. Cr. *bičva*, *bičve* „ciorapi lungi”. Dr. *becife*, ar. *bečife* „pantaloni albi” – vezi bg. *bečvi* „șjaroki šalvari”; mgl. *becifi* „nădragi de lână” < mbg. *bečvi*.

Bólăn „bolnav”. Cr. *bolan* „dureros, nevralgic; bolnav, suferind”. Mgl. *bolen* – bulgărisim.

⁷ August Kovačec, *Descrierea istroromânei actuale*, București, Editura Academiei, 1971, p. 13–20.

⁸ *Dicționarul explicativ al limbii române*, București, ediția a II-a, Editura Univers Enciclopedic, 1998. În continuare, *DEX II*.

⁹ Tache Papahagi, *Dicționarul dialectului aromân, general și etimologic*, ediția a II-a augmentată, București, Editura Academiei, 1974.

¹⁰ Richard Sârbu, Vasile Frățilă, *Dialectul istroromân. Texte și glosar*, Timișoara, Editura Amarcord, 1998. În continuare, Sârbu–Frățilă.

¹¹ Th. Capidan, *Meglenoromânii. III. Dicționar meglenoromân*, București, Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, Imprimeria națională, (1935).

¹² Scărlătoiu 180.

¹³ Vasile Frățilă, *Terminologia corpului omenesc în dialectul istroromân*, în idem, *Studii de toponimie și dialectologie*, Timișoara, Excelsior Art, 2002, p. 302.

¹⁴ Brodnjak 36: **beseda** – govor, razgovor; govor pripremljen za neku svečanu priliku; rječ; propovjed; u hrv riječ besjeda ima stilisko obilježje.

Bradovița, –*ę* „mamelon; neg; urcior la ochi; orgelet”. Slov. *bradovica*¹⁵. Ar. *bāzdrāviṭā* „negel” – cf. gr. *πορδοβίτσα* „verru”, *μαζντροβίτσα*, bg. *bradavica* „verru”; mgl. *brādāviṭā* „negel, pecingine” < bg. *bradavica*.

Clecní (se) „a se închina stând în genunchi”. Cr. *kleknuti*¹⁶ „a înngenunchea, a se așeza în genunchi”. Mgl. *clīcnes* „stau pe vine fără să ating pământul” < bg. *kleknuvam*.

Córen, corin „(la arbori și plante) partea înfiptă în pământ; rădăcină”. Cr. *koren* „rădăcină”. Mgl. *corin* „rădăcină” < bg. *koren*.

Crupa, –*ę* „boabe de porumb măcinate mare; orz”. Cr. *krupa* „boabe de porumb, de orez etc., întregi sau măcinate, folosite ca hrana animalelor”; slov. *krupa*. Dr. *crupe* „uruială din grăunțe de porumb, de orez etc., măcinate mare, din care se prepară mâncăruri; grâu fiert; arpacaș” < ucr. *krupy*¹⁷.

Cus „bucată, de obicei, dintr-un aliment, îmbucătură; ciob”. Cr. *kus* „bucată, ciob”. Mgl. *cus* scurt < bg. *kus* „fără coadă”.

Góvran „corb”. Cr. *gavran*. Ar. *gavran* < bg. *gavrană*.

Hărbăt „spate, spinare; șira spinării”. Cr. *hrbat* „spate, spinare, dos; coloană vertebrală”¹⁸. Mgl. *arbet, răbet* „spate” < bg. *răb*.

Iej „arici”. Cr. *jež*. Ar. *eg* < v. sl., bg. *ežā*, sin. *ariciu*; mgl. *ej, iej* < bg. *ež*.

Măcca, –*ę* „pisică”. Cr. *mačka* „pisică”¹⁹. Mgl. *mačcā* „joc de copii” < bg. *mačka*.

Măgla, –*ę* „negură, ceață, pâclă”. Cr. *magla* „ceață; negură, pâclă”. Mgl. *moaglā* „negură, ceață” < bg. *māgla*.

Măia, –*ę* „mamă; femeie bătrână, babă”. Cr. *maja* „mămică”. Ar. *maie* „bunică” – cf. scr. *maja* „mama, bunică”.

Na „în, la, pe”. Cr. *na* „pe, la; în”. Ar. *na* „la” < *n + a* < lat. *ad* „vers, a”.

Năde „nadă, parte înădită, adăugată la un obiect; adăugare la o haină etc.”. Slov. *nada* „strat de oțel sudat (adăugat) la topor”²⁰. Dr. *nadā* „înăditură la un obiect” < bg. *nada*²¹.

¹⁵ Brodnjak 45: **bradavka** – bradavica; *u hrv* bot Heliotropium.

¹⁶ Brodnjak 230: **kleći**, kleknem svrš (aor. klekoh; r. pridem. klekao; pril. pr. klekavši) > kleknuti (aor. kleknuh, r. pridem. kleknuo, pril. pr. kleknuvši).

¹⁷ *Scurt* 212: v.sl. *krupa*. / Ciorănescu 2609: sb., cr., pol., rut., rus. *krupa*.

¹⁸ Ćirilov 30: **hrbat** hrpenjača, leđa, greben; reč hrbat je praslovenskog porekla; 123: **greben** hrbat (u životinja); inace *morski greben*, ili *hrbati greben* (planine).

¹⁹ Brodnjak 278: **mačka** sidro, kotova; klamfa, spjalica; raškjasto železjezo nasadeño na drvo; *i u hrv* životinja iz roda Felix (mačke).

²⁰ *Scurt* 275: cf. slov. *nada*, scr. *nado*.

²¹ *Scurt* 275: orig. necl.; prob. sudsl.; cf. scr. *nado*. / Ciorănescu 5565: sl. *nada; posibil mag. *nád*.

Neprași „a prăfui, a umple de praf”. Cr. *naprašiti* „a acoperi, a umple de praf, a prăfui”. Mgl. *năprășoas* „prăfuiesc; umplu de praf” < bg. *naprašam*.

Pliví „a înota; a înota la suprafață, a pluti”. Cr. *plivati* „a înota, a pluti, a se menține la suprafața apei”. Mgl. *plivăies* „plutesc, înot” < bg. *plivam*.

Podlóg „talpa încălțăminte; pingea; (în cizmărie) petic, flec”. Cr. *podlog* flec. Dr. *podlog* „talpa ghetelor”²², mgl. *pudlog* „petic de opincă” < bg. *podloga*.

Pocní „a pocni, a plesni, a detuna, a exploda; a plesni, a crăpa; a pocni, a se sparge”. Slov. *pokniti* (orig. onomatopeică *poc* + *(ă)ni*). Dr. *pocni* < *poc* + *-(ă)ni*²³.

Potóc „râu; pârâu”. Cr. *potok* „pârâu”; slov. *potok*. Dr. *potoc* „torent” < scr. *potok*²⁴, ar. „ascunzătoarea?, valul?” – cf. alb. *potok* „nascondiglio, buco”; srb. *potok* „ruissseau”; mgl. *Potoc* top. < bg. *potok*.

Pritisní „a presa, a apăsa”. Slov. *pritisni*. Mgl. *prătisnes* „apăs tare, strâng” < bg. *pritisnam, pritisnah*.

Rezbí „a izbi, a răzbi prin izbire; a sparge; a rupe, a frânge”. Cr. *razbiti* „a sparge, a sfărâma, a zdrobi”²⁵. Dr. *răzbi* „a-și face drum, a străbate anevoie, a trece peste piedici, a ajunge undeva înlăturând obstacolele, a izbuti, a reuși, a învinge, a înfrânge, a răpune, (despre stări fizice sufletești) a cuprinde, a birui, a copleși, a termina, a pridi, a isprăvi” < v. sl. *razbiti* „a sfărâma; a distruge; a zdrobi; a sparge”; slov. *razbiti*.

Roba, –*ę* „veșmânt, îmbrăcăminte, straie”. Cr. *roba* „haină, veșmânt, îmbrăcăminte”. Dr. *robă* „haină de ceremonie, lungă și neagră” < fr. *robe*; ar. *robă* „robă” < ngr. *ρόμπα*, din it. *roba*; mgl. *rubă* „costum, tacâm de haine” < bg. *rubá*.

Ručí „a dejuna, a lua masa de prânz”. Cr. *ručiti* „a prânzi, a lua prânzul”. Mgl. *ručoas* „prânzesc” < bg. *ručá*.

Scrob „cir, păsat din făină de grâu sau de porumb; se pisează cu unt și lapte și este una dintre mâncărurile cele mai uzitate; papară, jumări”. Cr. *skrob* „mâncare gătită din făină (de grâu) fiartă în apă”²⁶. Dr. *scrob* „jumări de ouă” < bg. *skrob*²⁷.

²² Scărlătoiu 151.

²³ *Scurt* 322: interj. *poc* + *-(i)*. / Ciorănescu 6549 sl. *poknati*, dar legătura pare întâmplătoare.

²⁴ Gămulescu 177.

²⁵ Brodnjak 474: **razbiti (se)**; *u izrazu*: vino se razbilo u buretu – prebacilo se vino u bačvi.

²⁶ Sârbu-Frățilă 272: cf. scr. *skrob*. Brodnjak 509: **skrob**, skroba – škrob; štirka.

²⁷ *Scurt* 384: bg. *skrob*; scr. *skrob*. / Ciorănescu 7622: sb., slov. *skorb*.

Sfirí „a cânta la un instrument de suflat; a cânta la foale (instrument muzical format dintr–un burduf confecționat din piele de oaie și dintr–un sistem de pârgii sau mânere)”. Cr. *svirati* „a cânta (la un instrument), a șuiera, a fluiera, a vui”²⁸. Mgl. *svires* „fluier; cânt din instrument” < bg. *svirjam*.

Smríce „brădet, pădurice de brazi; un fel de brad sălbatic mic”. Cr. *smrča* „ienupăr; molid”²⁹; slov. *smrèče* „ienupăr”. Ar. *smârce* „specie de ciupercă” – cf. v. sl. *smrŭčŭ* „cedrus”; mgl. *smăreacă* „ienupăr, jneapăn” < bg. *smreka*.

Șetei „a (se) plimba”. Cr. *šetati (se)* „a se plimba, a face o plimbare”. Mgl. *șătăies* „mă plimb” < bg. *šetam*.

Șúma, –e „lemn uscat; frunze uscate; pădure; desiș sălbatic, mărciniș; frunze; crengi”. Cr. *šuma* „pădure, codru; crenguță, ramură înfrunzită, crengi și frunze uscate”³⁰. Ar. *šumă* „frunziș” < v. sl., bg. *šuma* „silva, feuillage, feuilles”; mgl. *šumă* „copăcel, copac mic, subțire, frunzele uscate care cad din arbori” < bg. *šuma*.

Tărș „trunchiuri de vie”. Slov. *trš* „trunchi, tulpină”. Dr. *târș* „copac pipernicit, nedezvoltat, uscat, pădure cu astfel de copaci, creșcuți printre rădăcini și cioturi” – et. nec.³¹.

Vile „zână, personaj feminin, fantastic, din basme”. Cr. *vila* zână, nimfă a apelor. Ar. *vila* „nimfă” < bg., v. sl. *vila* idem.

Visí „a atârna, a sta suspendat; a cădea liber în jos, fiind prins sau suspendat de ceva; a agăța, a suspenda de un cârlig, de un cui etc., lăsând să cadă liber în jos”. Cr. *visiti* „a atârna, a spânzura, a fi suspendat”. Mgl. *vises* „atârni, spânzur de ceva” < bg. *visja*.

La delimitarea claselor de împrumuturi, de bază sunt limba din care provin și epoca pătrunderii. Există etimoane din slava veche (influență în sec. VI–XVII)³², și din limbi moderne (sârbă, croată, slovenă), preluate pe cale orală sau pe cale cărțurărească. În cazul cartofului, introdus în Europa în jurul anului 1550³³, este puțin probabil ca noțiunea să fi pătruns în vechea slavă.

²⁸ Brodnjak 532: *svirati*, –am; *izreka*: tanko svirati – ostati bez novca, biti pred propašću (o trgovcima).

²⁹ Brodnjak 513: *smrč* bot *Juniperus oxycedrus* – šmrika ili smrić (por čempresi), *smrča* ž > *smreka*, *omorika*; *smrčeva šuma* > *omorikova šuma*, *smrekova šuma*.

³⁰ Sârbu–Frățilă 286: sud sl. *šuma*.

³¹ *Scurt* 443: scr. *trs*.

³² Victor Vascenco, *Elementele slave răsăritene în limba română. (Periodizarea împrumuturilor lexicale)*, în SCL, an X, nr. 3, Editura Academiei, 1959, p. 3–5.

³³ *A–Z Lexikon farbig*, Köln, Buch und Zeit Verlagsgesellschaft MBH, 1976, p. 235.

Cumpír „cartof”. Cr. *krumpir*³⁴. Cf. sloven. *krumpir*. Dr. (băn.) *crumpir* < scr. *krumpir*³⁵; ar. *cumpire* – cf. bg. *kompiru*, scr. *kompir* < germ. *Grundbirne*; mgl. *cumpircă* < bg. *kompir*.

Precizarea limbii împrumutului se realizează și prin aplicarea criteriului răspândirii geografice. Dacă elementul se întâlnește și în dacoromână, aromână, meglendoromână, acesta este de origine slavă veche. Astfel, **jir** are în ir. sensul „fructe”, în dr. „fructul fagului”, în ar. și mgl. „ghindă”, provenind din v. sl. *žirŭ* „hrană, nutreț”³⁶.

Coroborat criteriului geografic se poate aplica și cel fonetic. Transformarea *â* < *á* întărește în acest caz originea veche slavă a unor termeni. Astfel, ir. **lopâta**, –**ę** „lopată” îi corespund dr. *lopata*, ar., mr. *lupată*, provenind din v. sl. *lopata*.

În modul prezentat mai sus se procedează și pentru *ě* > *ę*: ir. **mreņę** „mreană, pește de râu, înrudit cu crapul”, dr. *mreană*, ar. *breană*, provin din v. sl. *mřēna*, în mgl. *mreancă* din mbg. *mřēnka*.

Cunoscând faptul că în dacoromână *e* neaccentuat > *i*, cuvinte ca ir. **domirí** „a măsura”, dr. *dumiri*, *domiri* „a pricepe, a face să înțeleagă clar; a–și da sau a face să–și dea bine seama; a(–și) explica” și ir. **gríșnic** „păcătos”, dr. *greășnic* sunt vechi slave.

În situațiile în care un element istroromân nu are echivalent în restul teritoriului lingvistic românesc, proveniența acestuia este croată (ori slovenă). Consemnarea sunetului *á* în cuvântul istroromân, provenit dintr-un *á* din croată sau slovenă, indică faptul că acest lexem este perceput ca fiind străin în graiurile românești din Istria, nu este de origine slavă veche³⁷.

Clăs „spic de cereală”. Cr. *klas* spic; slov. *klas*.

Grâna, –**ę** „creangă, ramură a unui copac, arbust”. Cr. *grana* „ramură, creangă”.

Jălost „jale; tristețe; supărare; doliu”. Cr. *žalost* „tristețe, jale; supărare, doliu”.

Pust „carnaval”. Cr. *pust* idem³⁸.

În funcție de reflexele vechiului *iat*, se disting în croată trei dialecte³⁹: *ekavian* (*iat* > *e*, în *kaikaviană*), *iekavian* (*iat* neaccentuat > *je*,

³⁴ Ćirilov 43: **krumpir** krompir; poreklom od nemačke reči *Grundbirne*; 137: **krompir** krumpir.

³⁵ Ciorănescu 2605: germ. *Grundbirne*, săs. *Krumpirn*, sb., sloven. *kumpir*. / Gămulescu 123: < scr. *krumpir*.

³⁶ Gheorghe Mihăilă, *Împrumuturi vechi slave în româna comună*, în SCL (34), 1983, nr. 1, p. 45.

³⁷ V. p. 8 *blâv*.

³⁸ Ćirilov 75: **pust** filc; reč „filc” poznajmljena je iz nemačkog jezika, a *pust* je pravoslavenski leksem.

³⁹ Mile Tomici, *Elemente*, p. 13.

în ștokaviană) și *ikavian* (*iat* > *i*, în čakaviană). Astfel, sunt de origine iekaviană sau ikaviană:

Brig „munte, deal”. Cr. *brijeg* „deal, colină”. Mgl. *breg* „suiș, deal” < bg. *breg*.

Did „bunic, moș, unchiaș”. Cr. *djed* „bunic; moș moșneag bătrân; predecesor, precursor, înaintaș”⁴⁰. Dr. *diedă* „bunic, moșneag” < scr. *deda*⁴¹; mgl. *ded* „moș” < bg. *dědo*.

Lisnăc, lișnăc „alun; alună”. Cr. *lješnjak* „alună”⁴². Mgl. *lušnjac* „nucă” < bg. *lešnik*.

Zălic(a) „puțin, ceva, cam”. Cr. *lijek* „cantitate extrem de mică, ceva foarte puțin”, (*ni*) *za*, (*ni*) *od lijeka* „(nici) de leac”⁴³. Cf. bg. *zalăc* „oleacă, puțin”. Mgl. *neac* < *un leac* „oleacă, puțin, nițel” < bg. *lěk*.

Evoluția grupului consonantic vechi slav *bl* + *j* ne conduce spre croatul sau slovenul *blj*.

Grăbl'a, -e „greblă; grapă; pieptene cu dinții mari”. Cr. *grablje* „greblă”⁴⁴. Dr. *greblă* < bg. *greblo*⁴⁵, ar. *griblă* < bg. *grebla*, mgl. *greblă* < bg. *greblo* provin din v. sl. *greblo*.

Săbl'a, -e „sabie”. Cr. *sablja*; slov. *sablja*. Dr. *sabie* < bg. *sabja*⁴⁶.

Tratamentul lui *t* + *j* în slava veche a avut drept rezultat *št* în vechiul idiom, pe când în limbile slave meridionale occidentale moderne efectul a fost *č*, din care a evoluat istroromânul *ț*, în cazul:

Măteha, -e „mamă vitregă”. Cr. *mačeha* idem, slov. *mačeha*; cf. dr. *maštehä*, mgl. *mašti* < v. sl. *maštecha*⁴⁷.

Fenomenul denazalizării sunetelor *o* și *e*, caracteristice limbii slave vechi, ne îndrumă spre croată în cazurile de mai jos. Iusul mare, în dialectele sud-slave apusene, se transformă în *u*, preluat ca atare de istroromână, pe când în dacoromână, prin intermediul bulgarei, evoluția este *ă* sau *î*.

Gúsca, -e, gusče „gâscă”, cu *o* > *u*, trimite la cr. *guska* idem; cf. dr. *gâscă* < bg. *gaska*, ar. *gâscă* < bg. *gaska*, mgl. *goască* < bg. *gaska*, care dezvăluie v. sl. **gōsika*⁴⁸.

⁴⁰ Brodnjak 85: **deda**, dede – djed; kad se netko spotakne i padne, u šali mu se kaže: tu ti je deda blago zakopao.

⁴¹ Gămulescu 126–127.

⁴² Brodnjak 264: **lešnik** – lješnjak.

⁴³ Sârbu–Frățilă 302: cf. bg. *zalăc*.

⁴⁴ Brodnjak 156: **grabulje** – grablje.

⁴⁵ Ciorănescu 3873: bg. *greblo* sau sb. *grebla*, *grablje*, cf. alb *grambëlë*; din sl. *grabja*, cf. *grăbi*.

⁴⁶ Scurt 369: bg. *sabja*, scr. *sablja*. / Ciorănescu 7310: mag. *száblya*.

⁴⁷ Ciorănescu 5139: sl. (bg.) *maštecha*, cf. rus. *mačecha*, mag. *mastoha*.

⁴⁸ G. Mihăilă., *Împrumuturi vechi sud-slave în limba română. Studiu lexico-semantic*, București, Editura Academiei, 1960, p. 86.

Asemănător stau lucrurile pentru iusul mic, ale cărui „mutații” lingvistice au avut drept consecință pe *e* din istroromână și pe *i* din dacoromână.

Svet „sfânt, sacru” ar fi putut proveni din slavon. *svęntŭ*, dar *ę* > *e* indică drept etimon cr. *svet* idem; cf. dr. *sfânt* < v. sl. (slavon) *svętŭ*, ar. *sântu* < lat. *sanctus*, iar mgl. *sfeti* < bg. *sfeti*.

Deosebiri fonetice indică etimoane diferite pentru alte fapte de limbă, înregistrate cu același sens în dialectele limbii române. Spre exemplu, existența în istroromână a vocalei *a*, iar în meglenoromână a vocalei *ă* se explică prin tratamentul diferit al sunetului slav în limbile din care s-a făcut împrumutul.

Cútnac „măsea”. Cr. *kutnjak* „dinte, molar, măsea”. Mgl. *coatnic* „măsea” < bg. *kătnik*.

Kita, -*ę* „floare, mănunchi”. Cr. *kita* „buchet de flori; ramură, crenguță cu frunze, cu flori, cu fructe”; slov. *kita* „mănunchi, buchet, ciucure”. Dr. băn. *chită* „mănunchi de flori, de frunze etc., mănunchi format din douăsprezece fuioare de in sau cânepă” < scr. *kita*, ucr. *kyta*⁴⁹; ar. *kitcă* „buchet” < bg. *kitka*; mgl. *chitcă* „buchet de flori, top., pinten la cal” < bg. *kitka*.

Lastavița, -*ę* „rândunică”. Cr. *lastavica*⁵⁰. Mgl. *lăstăviță* < bg. *lęstovica*.

Lizi „a se târî ca șarpele”. Cr. *liziti* „a mișuna; a se târî”. Mgl. *lăzes* „mă târăsc” < bg. *lazja*.

Macní „a se mișca; a pune în mișcare; a deplasa; a duce ceva de colo-colo”. Cr. *maknuti*, *maknem* „a mișca, a urni din loc”; slov. *makniti*. Mgl. *măcnes* „trag, târâi; alunec, cad” < bg. *măkna*.

Măhni „a face semn cu mâna”. Cr. *mahnuti* „a flutura, a agita, a da din; a face semn cu mâna, cu capul”. Dr. *măhăi* „a gesticula, a face semne” < v. sl. *machati*⁵¹.

Mlati „a îmblăti, a bate cerealele, plantele cu păstăi etc., pentru a scoate semințele”. Cr. *mlatiti* „a treiera, a bate”; slov. *mlatiti*. Dr. *îmblăti* < v. sl. *mlęti*, *mlatiti*⁵².

Ogniște „vatră, cămin; partea plană din interiorul cuptorului de pâine sau al sobei, care susține boltitura și unde se face focul; suprafață plană care prelungește cuptorul sau soba în afară și pe care se poate șede

⁴⁹ *Scurt* 183: bg., mac. *kita*; scr *kita*; ucr. *kita*. / Ciorănescu 1853: ceh., rut. *kita*, prob. prin intermediul sb. *kita*; cf. rus., pol. *kita*, bg. *kitka*. / Gămulescu 108–109: < scr. *kita*.

⁵⁰ Brodnjak 250: **lasta** ornit term *Hirundo* – *lastavica*; riječ *lasta* u hrv je stilistki obilježena.

⁵¹ Ciorănescu 4997.

⁵² Scărlătoiu 218.

sau dormi”. Cr. *ognjište* „vatră pentru foc”. Mgl. *ugništi* „vatră” < bg. *ognište*.

Podăpri „a propti, a rezema”. Cr. *podupr(ij)eti (se)* „a propti, a susține, a rezema, a sprijini”⁵³. Mgl. *putpăroas* „reazem, proptesc” < bg. *potpiram*.

Trțe „tărățe, înveliș al boabelor de grâu, porumb etc., zdrobit prin măcinare și separat de făină prin cernere”. Cr. *trice* „tărățe”. Dr. *tărăță* < bg. *trici*, scr. *trice*; ar. *tărăță* „tărățe” – v. sl., bg. *tric(j)a* „furfur, son”; mgl. *trăță* < v. sl. *trice*⁵⁴.

Údovăț „văduv”. Cr. *udovac*. Mgl. *ubduveț* – cf. bg. *vdovica* sau der. din *ubduviță*.

Udovița, –e „văduvă”. Cr. *udovica* „văduvă”⁵⁵. Mgl. *ubduviță* „văduvă, femeie căreia i-a murit bărbatul” < bg. *vdovica*.

Véselę „veselie; bucurie; ospăț; nuntă”. Cr. *veselje* „veselie, voioșie, bucurie”; slov. *veselje*. Dr. *veselie* < v. sl. *veselije* „voioșie, bucurie”; ar. *văsălie* < bg. *veselie* „gaiete”.

Zvadí „a scoate”. Cr. *izvaditi* „a trage afară, a scoate”. Dr. *izvodi* „a crea, a face, a inventa; a descoperi, a se contura, a apărea, a lua ființă” < sl. *izvoditi* „a extrage, a traduce”, mgl. *vădes* „curăț semănăturile de buruieni, prășesc” < bg. *vadja*.

Zebavi „a reține, a întârzia; a zăbovi”. Cr. *zabaviti* „a reține, a întârzia, a mai rămâne”⁵⁶. Dr. *zăbovi*, *zăbăvi* „a lucra prea încet, a nu se grăbi; a întârzia; a se ocupa, a-și pierde vremea cu cineva” < v. sl. *zabaviti* „a împiedica”⁵⁷; mgl. *zăboves* „zăbovesc, întârzii” < bg. *zabavjam* „a opri, a reține; a tărăgăna”.

Dacă vocalei *o*, existentă într-un cuvânt istroromân, i se opune vocala *u* în echivalentele celorlalte dialecte românești, împrumutul din istroromână nu este din slava veche, ci din slovenă.

Roje „floare”. Slov. *roža* „trandafir”. Dr. *ruj(ă)*, *ruje* „măceș, trandafir, rosăcică, nume de flori mai mult sau mai puțin asemănătoare cu trandafirul” < bg., scr. *ruža*⁵⁸; ar. *rujă* „trandafir” < bg. *ruža* „nalbă”.

Criteriului prezentat mai sus i se pot asocia uneori și deosebiri de derivare, acestea infirmând etimologia slavă veche.

Rojîța, –e „floare mică, floriceică; trandafir”. Slov. *rožica* (dim. de la *roža*) „floare”. Ar. *rujiță* „nalbă” – cf. bg. *ruža* guimauve.

⁵³ Brodnjak 401: **podupreti**, –em fiz – podbočiti; *i u hrv* podupr(ij)eti – potpomoci, podržati, pružiti oslonac.

⁵⁴ Scărlătoiu 149.

⁵⁵ Brodnjak 570: **udova** – udovica. **udovče**, –eta – udovac.

⁵⁶ Sârbu–Frățilă 304: scr. *zabaviti*; v.sl. *zabaviti*.

⁵⁷ Ciorănescu 9384: din sl. *zabaviti*, bg. *zabavjam*.

⁵⁸ Ciorănescu 7282: bg., sb. *ruža*; mag. *ruzsza*.

Accentul unui cuvânt poate conduce, în cele mai multe situații, la identificarea etimonului slav modern.

Naród „popor, neam”. V. sl. *naródŭ*. Dr. *noród* „popor, neam, totalitatea credincioșilor care aparțin unui cult creștin, unei eparhii etc., număr mare, mulțime de oameni” < v. sl. *naródŭ*. Cf. cr. *národ* „popor, lume”⁵⁹, slov. *národ*.

Criteriul morfologic poate fi utilizat cu succes, deosebirile de gen indicând, de asemenea, proveniențe diferite.

Otróv „otravă”, de genul neutru, provine din cr. *otrov* „otravă, venin, toxic”, slov. *otrov*, de genul masculin; cf. dr. *otravă* < v. sl. *otrava*, mgl. *utroavă* < bg., sl. *otrova*, toate substantivele fiind feminine.

Uneori sensul este hotărâtor în stabilirea limbii de proveniență a cuvântului supus cercetării. Astfel:

Bláv „vânăt, albastru-vânăt” are drept etimon cr. *plav* „albastru-bleu” (posedă și sensul „blond”)⁶⁰, și nu v. sl. *plavŭ* „albicios, galben” (dr. *plav* nu cunoaște sensul ir.), chiar dacă este prezent un *á*, care reclamă vechiul slav.

Mărșav, pentru sensul „slab, uscățiv”, provine din cr. *mršav* „slab, uscățiv, costeliv, jigărit” sau slov. *mršav*, sensul fiind regăsit în dr. *mărșav* „slab” din scr. *mršav*⁶¹; pentru sensul ir. „rău, lipsit de scrupule, josnic, infam, ticălos” și dr. „lipsit de scrupule, josnic, infam, ticălos, scârbos, dezgustător” etimonul este v. sl. *mrŭšavŭ*⁶².

Ocna, -e „fereastră”. Cr. *okno* „fereastră, geam; slov. *okno* fereastră, geam”. Dr. *ocnă* „mină, salină, închisoare pentru cei condamnați la muncă silnică în saline, închisoare, pușcărie, pedeapsă executată într-o astfel de închisoare” < v. sl. *okno* „fereastră”⁶³; ar *ocnă* „fund de butoi” – cf. gr. *όχνα* – din v. sl. *okno* „fereastră”.

Pocróv „capac”. Cr. *pokrov* „capac”⁶⁴; slov. *pokrov*. Dr. *pocrov* „pătură, pled; pânză pentru întrebuițări liturgice” < v. sl. *pokrovŭ*⁶⁵; ar. *pocroavă* „pânză, cearșaf” < v. sl. *pokrovŭ* „velamen”; mgl. *pucrov* „învelitoare de lână, velință mai groasă” < bg. *pokrov*.

Povární (se) „a (se) întoarce; a (se) răsturna”. Cr. *povrnuti (se)* „a se înapoia, a face să se întoarcă”; slov. *povrnuti*. Dr. *povární* „a se înclina,

⁵⁹ Brodnjak 316: **narod** m (populus) > puk; čovjek iz naroda – pučanin, čovjek iz puka; pučanstvo.

⁶⁰ Ćirilov 149: **plav** pridem. modar (tamnoplav), češće *plav*.

⁶¹ Gămulescu 157.

⁶² Scurt 271: bg. *mărșav*; scr. *mršav*.

⁶³ Scurt 289: bg. *okno*; scr. *okno*.

⁶⁴ Brodnjak 407: **pokrov** – ono čime je nešto pokriveno poput omotača, pokrivač; krov kuće; platneni pokrivač za pokrivanje mrtvaca, mrtvački pokrov; poklopac na lijesu; u hrv obično u značenju »mrtvački pokrov« ili zaklopac lijesa.

⁶⁵ Ciorănescu 6559.

a se apleca; a se gârbovi de bătrânețe; a (se) prăbuși, a (se) prăvăli, a (se) răsturna” < bg. *povârna*, scr. *povrnuti*⁶⁶.

Rastegnî „a întinde; a întinde rufe pe frânghie; a întinde o plasă, sfoară etc.; a (se) culca; a (se) desface, a (se) întinde, a (se) așterne”. Cr. *rastegnuti (se)* „a (se) întinde”.

Siromăh „sărman, sărac”. Cr. *siromah* „sărac”. Dr. *siromah* „muncitor” < v. sl. *siromahŭ*⁶⁷ „sărac” < scr. *siromah* „sărac”⁶⁸; mgl. *siruma* idem < bg. *siromah*.

Slăma, –e „paie, tulpini uscate; tulpini rămase după treierat, stof, trestie”. Cr. *slama* „pai, paie; clăie, stog de paie”; slov. *slama*. Dr. *slamac* „paie putrezite” < bg., scr. *slama*; ar. *salmă* „fulg” < bg. *slama*.

Șișke „ghindă”. Cr. *šiška* „con (la conifere)”. Dr. *șișcă* „tocătură de paie sau de coceni folosită pentru hrana vitelor” < ucr. *sička*.

Tuči „a bate, a lovi; a vâna; a scutura; a îmblăți cereale; a bate; a bate, a ciocăni la ușă; a omorî”. Cr. *tuči (se)* „a lovi, a bate, a ciocăni”. Dr. *toci* „a face sau a deveni mai puțin ascuțit, mai puțin tăios, a (se) roade, a (se) uza prin întrebuințare, prin frecare, prin lovire etc., a ascuți un obiect la tocilă” < v. sl. *točiti* „a roade, a ascuți”; mgl. *tuțoas* „dau la tocilă, ascut” < bg. *toča*.

Țipele „fluierul piciorului; țepeală, pulpa piciorului”. Cr. *cipelj* „fluierul piciorului, tibia”.

Pe baza criteriului geografic, se poate opta pentru etimologia dublă când un cuvânt are forme și sensuri identice în croată și slovenă. Având în vedere prestigiul limbii din care s-a desprins, considerăm esențială influența croatei. Totuși, când un cuvânt se întâlnește numai în istoromâna de sud, el este de origine croată, iar când se întâlnește numai în istoromâna de nord, proveniența sa este slovenă.

Bodî „a împunge, a înțepa”. Cr. *bosti*, *bodem* „a înțepa, a împunge”; slov. *bosti*, *bodem*. Mgl. *budnes* „împung un cal ca să pornească” < bg. *boda*, *bodna* „a împunge cu un obiect ascuțit”.

Brădve bardă. Cr. *bradva*; slov. *bradva*. Mgl. *bradvă* „bardă dogărească” < bg. *bradva*.

Comâr, comar(i) „țânțar; musculiță; un fel de tăun”. Cr. *komar* „tăun”; slov. *komar*. Mgl. *comar* „tăun” < bg. *komar*.

Craî „parte de pământ, ținut, regiune; țarm, mal; margine, capăt; sfârșit”. Cr. *kraj* „graniță; margine”; slov. *kraj*.

Criv „nedrept, strâmb, vinovat”. Cr. *kriv* „strâmb, îndoit, curbat, vinovat”⁶⁹; slov. *kriv*. Mgl. *criv* „strâmb” < bg. *kriv*.

⁶⁶ Ciorănescu 6734: sl. *povrnuti* sau *vriniti* „cu suf. *po-*” (prefix! n.n.).

⁶⁷ Ciorănescu 7858: sl. *siromahŭ*.

⁶⁸ Gămulescu 185.

Crov „acoperiș”. Cr. *krov*. Cf. sloven. *krov*.

Div „sălbatic, nedomesticit”. Cr. *divlji*; slov. *divji*. Mgl. *div* sălbatic < bg. *div*.

Gospodâr „stăpânul casei; gazdă, amfitrion; cap de familie; gospodar, econom; domn; făptaș, autorul unei fapte”. Cr. *gospodar* „domnitor, suveran, monarh; gazdă, stăpân al casei; soț, cap de familie; învingător, biruitor; stăpân; proprietar; patron”⁷⁰; slov. *gospodar*. Dr. *gospodar* < bg., scr. *gospodar*⁷¹.

Iskra, –e „scânteie”. Cr. *iskra* „scânteie, licărire, rază”; slov. *iskra*. Mgl. *iscră* „scânteie” < bg. *iskra*.

Jâba, –e „broască”. Cr. *žaba*⁷²; slov. *žaba*. Ar. *jabă* – cf. gr. *žába*, alb. *zhabë* „rana”, sl. *žaba* „grenouille, crapaud”; mgl. *jabă* < bg. *žaba*.

Jila, –e „venă; varice”. Cr. *žila* „vas sanguin, venă, arteră”; slov. *žila* „venă”. Mgl. *jilă* „venă” < bg. *žila*⁷³.

Lípa, –e „tei”. Cr. *lipa*; slov. *lipa*. Ar. *lipă* < bg. *lipa*; mgl. *lipă* < bg. *lipa*.

Líșița, –e „vulpe”. Cr. *lisica*; slov. *lisica*. Mgl. *lisiță* < bg. *lisica*.

Lov „vânat; vânatoare; ceea ce vânează cineva; p. ext. carnea unui animal vânat”. Cr. *lov* „vânătoare”; slov. *lov*. Mgl. *lov* vânat < bg. *lov*.

Măst „unt; grăsime”. Cr. *mast* „grăsime, untură, ulei, culoare”⁷⁴; slov. *mast*. Ar. *maste* „față; chip; figure, visage, couleur de visage” < v. sl. *mastī* „unguentum”.

Ne „nu”. Cr. *ne*; slov. *ne*. Dr. *ne-* „element de compunere care indică o negație și care servește la formarea unor substantive, adjective și adverbe” < v. sl. *ne*; ar. *ni* „prefix negativ, corespunzând dr. *ne-*, sl. *ne-*”, < v. sl. *ne* „nu”.

Netezei „a întinde, a trage, a fixa cu scoabe; a trage, a tracta; a trage la răspundere; a se ține strâns de, a se trage de, a trage în sus”. Cr. *natezati* „a întinde, a încorda, a trage, a lungi, a se forța”⁷⁵; slov. *natezati*.

⁶⁹ Brodnjak 247: **kriv**, kriva, krivo – kos, nakrivljen, zakrivljen; kriva kula u Pisi – kosi toranj u Pisi.

⁷⁰ Brodnjak 154: **gosa** – goso (ponekad podrug), gospodar, vkasnik, gazda; tane mu gosino – sto mu gromova.

⁷¹ *Scurt* 88: slavon. *gospodarī*. / Ciorănescu 3843: sl. *gospodarī*.

⁷² Brodnjak 63: **žabe** – zelena ili krastava žaba *Rana esculenta* – zelena žaba; žaba kremenjača *Hyla armorea* – žaba kreketuša, gatalinka; ognjena žaba *Bombina bombina* – vatrena žaba, crveni mukač; žaba češnjača *Pelobates fuscus* – šarena češnjarka; žaba travnjača *Rana temporaria* – smeđa livadna žaba; gigantska žaba *Rana goliath* – divovska žaba (iz Kameruna, dugačka 30 cm.).

⁷³ Scărlătoiu 183: mgl. *jilă* venă (< bg., mac. *žila*).

⁷⁴ Brodnjak 286: **mast** > put, boja kože; čovjek crne masti – tamnoput čovek.

⁷⁵ Brodnjak 318: **nateci**, nategnem svrš (aor. nategoh, nateže; r. pridem. nategao; pril. pr. nategavši) > nategnuti, nategnem (aor. nategnuh, nategnu; r. pril. nategnuo; pril. pr. nategnuviši).

Pisei „a scrie”. Cr. *pisati*; slov. *pisati*. Mgl. *pisäies* „scriu” < bg. *pisah, piša*.

Pisma, –e „scrisoare”. Cr. *pismo*⁷⁶; slov. *pismo*. Mgl. *pismă* „scrisoare; inscripție” < bg. *pismo*.

Razbí „a sparge; a sfărâma; a rupe”. Cr. *razbiti* „a sparge, a sfărâma, a zdrobi”⁷⁷; slov. *razbiti*.

Stisní „a strânge; a conrage, a contracta a micșora dimensiunile unui obiect; a se strânge, a se ghemui, a se pitula”. Cr. *stisnuti se, stisnem se* „a se strânge, a se presa, a se comprima”; slov. *stisniti* „a comprima, a strânge prin apăsare, prin comprimare”.

Vikei „a striga, a țipa; a răcni, a plânge; a chema, a striga pe cineva; (despre cocoș) a cânta”. Cr. *vikati* „a țipa, a striga, a urla, a zbiera, a chema, a striga pe cineva”; slov. *vikati*. Mgl. *vicăies* „chem, strig” < bg. *vikam*.

Víla, –e „furcă”. Cr. *vila, vile* „furcă, furculiță”; slov. *vile*. Ar. *vilă* „furcă de fân” < bg. *vila*, mgl. *vilă* „furcă” < bg. *vila*.

Când exemplele din dacoromână provin din Banat, în special, faptul că nu au o răspândire largă arată că au fost împrumutate din sârbă și în nici un caz nu sunt slave vechi.

Blâga, –e „vite, animale domestice mari, mai ales cornute”. Cr. *blago* „comoară, bogăție; vite cornute”. Dr. *blagă* „avut, avere, bunuri, bogăție, scofală, ispravă, zestre” < sb. *blago*⁷⁸ „avere, bogăție, comoară, vite cornute”.

Bragheș „pantaloni”. Cr. *brageši*. Dr. *bricheș* „pantaloni strâmți, confecționați din stofă țesută în casă sau cumpărată” < scr. *brageše, bragêši*⁷⁹.

Copriva „urzică”. Cr. *kopriva*⁸⁰. Dr. reg. *coprivă*⁸¹.

Corițe „albie, copaie, covată”. Cr. *korito*. Dr. *corită* < scr., bg. *korito*⁸² „troacă, albie”; mgl. *curită* „albie, copaie” < bg. *korito*.

Căca, –e „tată”. Cr. *ćaca, ćace* „tată, părinte”. Dr. băn. *ceace* „nene, bade, tete” < scr. *ćace*⁸³ „tată”.

Čuční „a ședeia, a se așeza”. Cr. *čučati* „a sta pe vine, a sta ghemuit; a nu se mișca dintr-un loc, a sta lipit de pământ, a sta întins pe

⁷⁶ Ćirilov 149: **pismo** list, čește *pismo*.

⁷⁷ Brodnjak 474: **razbiti (se)**; *u izrazu*: vino se razbilo u buretu – prebacilo se vino u bačvi.

⁷⁸ MDA 277.

⁷⁹ Scărlătoiu 149–150.

⁸⁰ Ćirilov 136: **kopriva** žara, takođe i *kopriva*.

⁸¹ Scărlătoiu 163.

⁸² Gămulescu 119.

⁸³ Gămulescu 105.

pământ”. Dr. *ciuci* „a se face ghem ca să nu fie văzut; a se așeza pe vine” < scr. *čučati*⁸⁴; mgl. *čučăies* „șed pe vine” < bg. *čučam*.

Dósta „destul, destul de”. Cr. *dosta* „suficient”. Dr. *dosta* idem < scr. *dosta* idem⁸⁵; mgl. *dosta* „destul” < bg. *dosta*.

Gazí „a trece printr-un vad; a merge prin noroi”. Cr. *gaziti* „a umbla, a păși, a merge, a călca; a amesteca cu picioarele pământ cu apă; a trece; a traversa pe jos o apă”. Dr. *găzi* „a călca în picioare” < scr. *gaziti*⁸⁶; mgl. *găzes* „calc cu picioarele” < bg. *gazja*.

Gărclân „gâtlej, beregată; laringe; nodul lui Adam”. Cr. *grkljan* „gât, gâtlej, beregată, laringe”. Dr. *gărclan* „mărul lui Adam” < scr. *grkljan* „gâtlej, laringe, trahee, gât, esofag”; bg. *grăkljan*⁸⁷; ar. *gărgălan* „gâtlej” < bg. *gărgălan* „gărclan” < alb. *gërgëlak*; mgl. *grăclan* „gâtlej” < bg. *grăklan*.

Ístina „adevărat, într-adevăr”. Cr. *istina*⁸⁸. Dr. *istina* < scr. *istina*⁸⁹; mgl. *istina* < bg. *istina*.

Kícița, -e „gleznă”. Cr. *kičica* „smoc de păr la piciorul cailor”⁹⁰. Dr. *chișiță* „încheietură a piciorului, deasupra copitei, la animalele cu copite; moțul de păr de deasupra copitei” < bg. *kitčice*, scr. *kičica*.

Lomí „a frânge, a rupe”. Cr. *lomiti* „a rupe, a despica, a frânge, a sparge, a sfărâma”⁹¹; slov. *lomiti*. Dr. *lomui* „a (se) curăța de uscături”⁹².

Lopătița, -e „omoplat; coapsă, șold; partea superioară sau inferioară a spatelui”. Cr. *lopatica* „omoplat, scapula”⁹³; slov. *lopatica*. Dr. *lopătiță* „spată, omoplat” < scr. *lopatica*; mgl. *lupătiță* „lopată mică, coapsă” < v. sl. *lopata*.

Lóvăt „vânător”. Cr. *lovac*⁹⁴. Dr. băn. *lovăt* „ochitor bun” < scr. *lovac* „vânător; bun ochitor”⁹⁵, mgl. *luvač* „vânător” < bg. *lov*.

⁸⁴ MDA 545: srb. Ciorănescu 2070: sl. *čučati*.

⁸⁵ Gămulescu 128.

⁸⁶ Gămulescu 134.

⁸⁷ Gămulescu 135.

⁸⁸ Ćirilov 32: **istina bog** pril. istini za volju; žargonski izraz u zapadnoj varijanti, npr: „Predstava je loša, istina bog (istini za volju), od njih ne možeš drugo ni očekivati; Ćirilov 132: **istini za volju** pril. istina bog, češće *istini za volju*.

⁸⁹ Gămulescu 143.

⁹⁰ Vasile Frățilă, *Studii de toponimie și dialectologie*, Timișoara, Excelsior Art, 2002, p. 289–290: cr. / Brodnjak 227: **kičica** ž – kist; u hrv (bot) Centaurium, biljka iz por sirištare.

⁹¹ Brodnjak 270: **lomiti** nesvrš – tući, tucati; lomiti šoder – tucati kamen; lomiti jaja o Uskrsu – tucati se uskršnjim jajima; lomiti vrat – potucati se; lomiti njivu – prvi put orati njivu, na novo uzorati; u hrv kidati, trgati.

⁹² Scărlătoiu 216.

⁹³ Ćirilov 47: **lopatica** plečka; u istočnoj varijanti čuju se obe reči, a u zapadnoj – samo *lopatica*.

⁹⁴ Brodnjak 271: **lovdžija** – lovac; ljubitelj lova.

⁹⁵ Gămulescu 149.

Lóza „viță-de-vie”. Cr. *loza* „viță-de-vie; vrej”; slov. *loza*. Dr. *băn. loză* „vrej de cartof, viță-de-vie, vrej de dovleac” < scr. *loza* „viță, vrej”⁹⁶; mgl. *loznă* „strugure cu boabe mici și dulci, top.” < bg. *loza*.

Mislí „a gândi”. Cr. *misliti* „a gândi, a chibzui, a cugeta, a crede, a presupune”⁹⁷; slov. *misliti*. Dr. *misli* „a gândi, a minți” < scr. *misliti* „a gândi; a considera, a închipui, a intenționa”⁹⁸; mgl. *misles* „gândesc, pomenesc” < bg. *mislja*.

Stâtiva, –e „război de țesut manual; bancă, laviță”. Cr. *stativa* „grindă la războiul de țesut, război de țesut”; slov. *stative*. Dr. *stative* „război de țesut manual, instrument cu ajutorul căruia se întinde pielea vitelor tăiate, spre a fi curățată de păr, folosit în industria casnică” < scr. *stative*.

Súcna, –e „sucnă, postav gros, ordinar; fustă”. Cr. *sukno* „postav”, *suknja* „fustă”; slov. *sukno* „postav, stofă”. Dr. *sucnă* „fustă groasă, fără încrețituri” < v. sl. *sukno* „lânuri, haine de lână, bucată de pânză, de țesătură”⁹⁹; mgl. *sucnă* „postav, stofă groasă” < bg., mac. *sukno*¹⁰⁰.

Tărbúh „pânțece, foale, burtă, abdomen”. Cr. *trbuh* „pânțece, abdomen, stomac”. Dr. *târбу* „burtă” < scr. *trbu(h)*¹⁰¹; mgl. *tărбуșoană* „burtă, stomac la animale” < bg. *tărбуh*.

Tučí „a lăsa să curgă un lichid; a turna un lichid”. Cr. *točiti* „a turna, a vărsa”. Dr. *toci* „a pritoci, a muta în alt vas, a podidi” < scr. *točiti* „a deșerta, a turna în alt vas”¹⁰²; mgl. *tučoas* „trag zeamă de varză” < mbg. *točam*.

Zet „ginere”. Cr. *zet* „ginere, cumnat, soț al surorii”; slov. *zet*. Dr. *zet* „ginere” < scr. *zet*¹⁰³; mgl. *zet* < bg. *zet*.

Uneori este mai greu de precizat originea unui cuvânt, criteriile cunoscute fiind insuficiente.

Na „uite, poftim!”. Cr. *na* „na, ia, ține, poftim, prinde, iată, uite”; slov. *na*. Dr. *na* „ia, ține, asta mai lipsea” – cf. alb., bg., ngr., magh. *na*¹⁰⁴; ar. *na* „iată, na, la naiba” – cuvântul e în toate limbile balcanice; mgl. *na* „na”.

⁹⁶ Gămulescu 149–150.

⁹⁷ Brodnjak 297: **misliti se nesvrš** – razmišljati, domišljat se, misliti o nečemu.

⁹⁸ Gămulescu 156.

⁹⁹ *Scurt* 408.

¹⁰⁰ Scărlătoiu 144–145.

¹⁰¹ Gămulescu 195.

¹⁰² Gămulescu 196.

¹⁰³ Gămulescu 202, 204.

¹⁰⁴ Ciorănescu 5551: bg., sb., cr., slov., pol., rus. *na*.

Țepe „par lung și ascuțit la un capăt; vârful unui astfel de par; ghimpe, așchie mică”. Dr. *țepă* – cf. v. sl. *čepati*¹⁰⁵, mgl. *țapă* „țepă; țepușă; frigare” < sl. *cepa*. Cf. cr. *cepac* „bucată dintr-un lemn despicat, așchie la pescuit; joarde, fuscei la războiul de țesut”.

Statutul funcțional¹⁰⁶, deși reprezintă un criteriu important, este mai greu de aplicat pentru că un cuvânt cuprins în diversitatea dialectală intră mai greu în lucrările lexicografice de largă circulație la care avem acces. Astfel, este mai dificil de dovedit originea unui lexem istroromân care ar proveni din graiurile croate intrate în contact nemijlocit cu vorbitorii idiomului românesc.

Încheiem aici, având convingerea că cercetări ulterioare asupra lexicului de origine slavă veche în dialectul istroromân vor pune într-o nouă lumină faptele de limbă asupra cărora nu au fost formulate aprecieri definitive.

**ABGRENZUNGSKRITERIEN ZWISCHEN ALTSLAWISCHEN,
KROATISCHEN UND SLOVENISCHEN ELEMENTEN DES
ISTRORUMÄNISCHEN**
(Zusammenfassung)

Als Folge der Überprüfung der Arbeit das Studium und für die Behaltung dieses Dialekt in schriftlicher Form des *Istroromâni și istroromâna. Relații lingvistice cu slavii de sud* herausgegeben von Elena Scărlătoiu, bringen wir Meinungen über die Etimologie der altslawischen die von der Forscherin für einige istrorumänischen Wörter festgelegt sind. Aus bestimmten Gründen sind die Differenzierungskriterien kurz vorgestellt worden, ihre Argumentierung wurde nicht wiederholt, die nächsten Formen der istrorumänischen Sprache werden präsentiert, und die gleichen Bedeutung kommen nicht vor.

¹⁰⁵ Ciorănescu 8575: origine incertă. / *Dicționarul limbii române* (DLR), serie nouă, Tomul XII, partea 1, litera Ț, București, Editura Academiei Române, 1994, p. 45–46: cuvânt de origine traco-dacă; cf. alb. *thep* „vârf ascuțit de stâncă”.

¹⁰⁶ Marius Sala, *Introducere în etimologia limbii române*, București, Univers Enciclopedic, 1999, p. 172.